

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням Вченої ради ДВНЗ «УжНУ»

Протокол № 7 від 20.06 2023 р.

Голова Вченої ради ДВНЗ «УжНУ»

 проф. Володимир СМОЛАНКА

УВЕДЕНО В ДІЮ

Наказом ректора ДВНЗ «УжНУ»

№ 2904/2023 від 29.06. 2023 р.

**ПОЛІТИКА ВІДКРИТОЇ НАУКИ
В ДЕРЖАВНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Ужгород 2023

Вступ

Вперше важливу роль відкрита наука відіграла для класичних закладів вищої освіти, яким є Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», під час глобальної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, яка показала вченим ключову роль відкритого доступу до наукової інформації, програмного забезпечення, алгоритмів і наукових робочих процесів, швидкого обміну знаннями та співпраці між науковцями в подоланні глобальних викликів. Вдруге, коли система вищої освіти, як і решта сфер життя країни, зазнала серйозних втрат і руйнувань внаслідок нового етапу війни, який 24 лютого 2022 року проти України розпочала росія. Зазначені виклики вимагають прискорення обміну науковими знаннями задля одержання вагомих результатів.

Імплементация Політики відкритої науки в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (далі – Політика) покликана суттєво підвищити його дослідницьку спроможність, забезпечуючи при цьому якість і доброчесність результатів наукових досліджень, підвищуючи їхню ефективність і продуктивність, сприяючи комерціалізації наукової продукції, залученню громадськості й інформуванню громадян про результати досліджень, зміцненню довіри до науки та вчених, забезпеченню належної інвестиційної підтримки дослідницької діяльності з боку держави та бізнесу, сприяти інтернаціоналізації дослідницької діяльності університету і його інтеграції в Європейський дослідницький простір.

Реалізація Політики створить необхідні умови щоб інтегрувати цінності й практики відкритої науки в освітню та науково-дослідну, інноваційну діяльність Ужгородського національного університету, орієнтуючись при цьому на відповідні політики й практики міжнародних інституцій, зокрема ЮНЕСКО і Європейської комісії, а також на досвід розвитку відкритої науки в зарубіжних закладах вищої освіти. Вагомими передумовами імплементации відкритої науки в

Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» також є набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, що відкриває доступ до програм та ініціатив, відкритих для країн ЄС та країн зі статусом кандидата на членство в ЄС. Підготовка до членства передбачає завершення трансформації всіх сфер, шляхом виконання Україною взятих на себе зобов'язань:

- за «Угодою про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» (2014), яка передбачає реформування та модернізацію системи вищої освіти, поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти, обміну інформацією щодо політики у сфері науки та технологій, участі у наступній Рамковій програмі ЄС з досліджень та інновацій, спільної реалізації наукових програм та дослідної діяльності; спільного дослідження діяльності, спрямованої на заохочення наукового прогресу, трансферу технологій та ноу-хау; навчання шляхом реалізації програм обміну для дослідників та спеціалістів; організації спільних заходів щодо наукового та технологічного розвитку; вжиття заходів, спрямованих на розвиток сприятливих умов для проведення досліджень та впровадження нових технологій, а також належного захисту інтелектуальної власності результатів досліджень та ін.;

- за «Угодою про асоціацію України з науковою та інноваційною програмою ЄС Horizon Europe» (2021-2027), згідно з якою: Асоціація підтримує «Глобальний підхід до досліджень та інновацій» і підтверджує прихильність Європи рівню глобальної відкритості, необхідному для досягнення досконалості, об'єднання ресурсів для швидшого наукового прогресу та розвитку інноваційних екосистем. Політика відкритої науки є наскрізною складовою всієї програми Horizon Europe;

- за «Програмою досліджень та навчання Євроатома» (2021-2025), яка передбачає сприяння розповсюдженню знань через програму досліджень і навчання Open Science EURATOM та ін.

Політику розроблено відповідно до норм Конституції України, законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну інформацію», «Про авторське право і суміжні права», «Про вищу освіту», Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України № 167 від 10.02.2021 р., інших нормативних актів у сфері науки та освіти, Рекомендацій ЮНЕСКО з відкритої науки, Директиви 2019/1024 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019 р. щодо відкритих даних та повторного використання інформації державного сектору, Статуту ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті», Положення про Електронний архів (інституційний репозитарій) ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Основними компонентами відкритої науки для Ужгородського національного університету визначено наступні:

- відкритий доступ до наукових праць;
- відкритий доступ до дослідницької інфраструктури;
- популяризація науки та формування компетентності з відкритої науки;
- дослідницька відповідальність та доброчесність;
- оцінювання результатів наукових досліджень.

Таким чином реалізація Політики спрямована на освітню та науково-дослідну, інноваційну діяльність, на всіх наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів Ужгородського національного університету та на результати їх фундаментальних і прикладних наукових досліджень, що сприятиме покращенню використанню та обміну ресурсами, підвищенню прозорості результатів наукових досліджень, прискоренню переходу від досліджень до інновацій та залученню громадян до науково-дослідної та інноваційної діяльності.

1. Мета та завдання відкритої науки

1.1. Метою впровадження відкритої науки в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (далі – Університет) є забезпечення реформування науково-дослідної та інноваційної діяльності, сприяння ефективному трансферу технологій, інтернаціоналізації дослідницької діяльності й інтеграції Університету в Європейський дослідницький простір.

1.2. Для досягнення визначеної мети впровадження відкритої науки в Університеті необхідне виконання наступних пріоритетних завдань:

- забезпечення відкритого доступу до результатів фундаментальних і прикладних наукових досліджень та науково-технічної інформації;
- забезпечення відкритого доступу до дослідницької інфраструктури;
- створення умов для проведення ефективної роботи з науково-технічною інформацією та об'єктами дослідницької інфраструктури, що наявні у відкритому доступі;
- прискорення передачі знань, сприяння швидшому переходу від наукових досліджень до інновацій;
- сприяння популяризації науки, поширення наукових знань та залучення громадян до участі в науково-дослідній та інноваційній діяльності;
- забезпечення удосконалення системи оцінювання якості наукової та науково-технічної діяльності;
- підвищення рівня поінформованості та формування компетентності з питань відкритої науки.

1.3. Наукові та науково-педагогічні працівники, аспіранти і студенти Університету повинні керуватися у своїй академічній діяльності цінностями й принципами відкритої науки.

1.4. Основними цінностями відкритої науки є:

користь для суспільства – як глобальне суспільне благо, відкрита наука має належати й приносити користь усьому людству, наукові знання мають знаходитися у

відкритому доступі, а наукові досягнення бути частиною суспільного надбання;
рівноправність і справедливість – відкрита наука повинна відігравати важливу роль у забезпеченні рівноправності науковців із розвинених країн і країн, що розвиваються, дозволяючи їм на справедливій і взаємовигідній основі спільно використовувати наукові ресурси й результати і забезпечувати рівний доступ до наукових знань як тих, хто їх створює, так і тих, хто ними користується незалежно від їх географічного місцезнаходження, національності, раси, віку, гендерної та етнічної належності або соціально-економічного стану;

якість і достовірність – відкрита наука повинна забезпечувати високу якість наукових досліджень шляхом об'єднання різноманітних джерел знань і надання вільного доступу до методів досліджень і наукових результатів з метою їх ретельного аналізу й перевірки;

різноманітність – відкрита наука повинна охоплювати різноманітні методи й процедури роботи, мови, результати й теми наукових досліджень, які відповідають потребам і відображають епістемологічний плюралізм різних наукових спільнот, вчених, носіїв знань і соціальних суб'єктів із різних країн і регіонів;

інклюзивність – відкрита наука повинна конструктивно залучати до отримання нових знань всіх вчених, широку громадськість і носіїв знань, які не належать до інституціолізованого наукового співтовариства, включаючи представників корінних народів та інших місцевих громад.

1.5. Основними принципами відкритої науки є:

прозорість, контроль, критичний аналіз і доступність перевірки – забезпечення більшої відкритості на всіх етапах наукової діяльності впливає на збільшення впливу науки на суспільство, що сприяє підвищенню здатності суспільства в цілому вирішувати складні взаємопов'язані проблеми; вищий ступінь відкритості веде до підвищення прозорості та довіри до наукової інформації і зміцнює фундаментальні основи науки як окремої форми знань, що базуються на фактах і пройшли перевірку шляхом зіставлення з реальністю, логічного аналізу та експертного контролю;

рівні можливості та доступ – усі наукові, науково-педагогічні працівники, аспіранти й студенти та інші суб'єкти відкритої науки, незалежно від місця проживання, гендерної приналежності, сфери досліджень, форми фінансування, професійної кар'єри, статусу чи будь-яких інших підстав, можуть рівною мірою робити внесок у відкриту науку й користуватися її результатами;

повага, відповідальність і звітність – більша відкритість призводить до підвищення відповідальності всіх залучених до відкритої науки суб'єктів, при цьому звітність, інтелектуальна чесність та повага до етичних принципів становить основу ефективного управління у сфері відкритої науки;

співпраця, участь та інклюзивність – співпраця на всіх етапах науково-дослідної діяльності, поза географічними, мовними, віковими, гендерними, міждисциплінарними й ресурсними відмінностями, повинна стати нормою поряд із усебічною й ефективною участю представників громадськості й використанням неврахованих маргіналізованих знань для вирішення соціально значущих проблем;

гнучкість – унаслідок існуючого у світі різноманіття наукових систем, суб'єктів і ресурсів, а також з огляду на динамічний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій виключають можливість застосування універсальних підходів до інструментів та практик відкритої науки, що спонукає розробляти різні методи для впровадження відкритої науки, не відступаючи від вищезазначених основних цінностей і максимально враховуючи інші принципи відкритої науки;

стійкість – максимальна ефективність й дієвість відкритої науки забезпечується стійкими методами роботи, послугами, інфраструктурою й моделями фінансування, що дозволяють забезпечити рівну участь науковців з установ і країн, що перебувають у менш сприятливому стані. Об'єкти інфраструктури відкритої науки повинні працювати на некомерційній основі й гарантувати постійний і необмежений доступ до них для всіх охочих.

2. Доступ до наукових результатів

2.1. Університет сприяє забезпеченню вільного доступу до результатів наукових

досліджень без будь-яких фінансових, юридичних і технічних перешкод у межах законодавства України та своїх повноважень.

2.2. Університет сприяє забезпеченню безперешкодного доступу до наукових результатів наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів, оприлюднених у виданнях, що розповсюджуються за передплатою, за допомогою самоархівування публікацій в інституційному репозитарії Університету (DSpace.UzhNU — репозитарій Ужгородського національного університету, який являє собою електронний архів, що накопичує, систематизує, зберігає та забезпечує довготривалий відкритий доступ до творів шляхом їх архівування та самоархівування, є частиною загальної електронної колекції бібліотеки Університету), відповідно до умов визначених видавничою політикою конкретного видання.

2.3. Університет рекомендує науковцям, науково-педагогічним працівникам, аспірантам та студентам розміщувати у DSpace.UzhNU наукові результати у формі творів, які рекомендовані до друку Вченою радою Університету; статті, монографії, підручники, методичні матеріали, тематичні збірки, матеріали конференцій (препринти або постпринти); наукові публікації працівників Університету, здійснені в інших видавництвах, за умови відсутності заборони на їх розміщення в репозитарії з боку видавництва; автореферати дисертацій, що захищені працівниками Університету; інші матеріали наукового, освітнього або методичного призначення за бажанням їх автора.

2.4. Статті аспірантів і студентів можуть бути розміщені за наявності рекомендації наукового керівника, який реєструється у DSpace.UzhNU і підтверджує свою рекомендацію, або бібліотекарем-депозитором за поданням наукового керівника.

2.5. Якщо наукові та науково-педагогічні працівники Університету співпрацюють із працівниками інших установ, то дія цієї Політики поширюється на ту частину наукового результату, що отримана вченими Університету, якщо немає спеціальної угоди про інше.

2.6. До результатів наукових досліджень, які отримані у процесі виконання

досліджень за договорами, застосовуються умови доступу, встановлені цими договорами.

3. Доступ до дослідницької інфраструктури

3.1. Дослідницькі дані Університету мають зберігатися в електронній формі.

3.2. Управління дослідницькими даними Університету здійснюється відповідно до принципів FAIR.

3.3. Університет рекомендує науковим і науково-педагогічним працівникам, аспірантам та студентам складати на початковому етапі дослідження плани управління даними, які передбачають, як дані будуть оброблятися відповідно до принципів FAIR.

3.4. Доступ до дослідницьких даних надається через DSpace.UzhNU для вільного використання, збереження й поширення за умови правильного цитування джерела та для підтвердження наукових результатів фундаментальних та прикладних досліджень, представлених у формі наукового звіту, наукової статті, наукової доповіді, монографічного дослідження тощо.

3.5. Обмеження доступу до дослідницьких даних Університету може бути встановлено для випадків, що визначені законодавством України та/або спеціальними угодами щодо поширення й використання цих даних.

3.6. Дослідницькі дані Університету додатково можуть також розміщуватися в інших репозитаріях, призначених для спільного архівування даних із різних інституцій.

3.7. Університет розвиває відповідну інфраструктуру для досягнення мети і виконання завдань, визначених цією Політикою.

3.8. До інфраструктури відкритої науки Університету належать:

- DSpace.UzhNU – для накопичення, систематизації та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської спільноти, надання відкритого доступу до них, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства;

- видавнича платформа наукової періодики – для функціонування журналів відкритого доступу, що надають вільний доступ до результатів наукових досліджень;

- видавнича платформа Університету – для опублікування у відкритому доступі навчальних і наукових видань;
- відкриті наукометричні платформи для моніторингу й оцінювання наукової діяльності;
- серверні потужності для зберігання наукових результатів, дослідницьких даних, відкритих освітніх ресурсів та інструментів безпечного керування конфіденційними даними досліджень;
- відкриті науково-дослідні інститути, центри та лабораторії.

3.9. Окремі елементи інфраструктури відкритої науки Університету впроваджуються й підтримуються як самим Університетом, так і у співпраці з іншими організаціями.

3.10. Елементи цифрової інфраструктури відкритої науки мають базуватися, зокрема, й на програмному забезпеченні з відкритим кодом. Ці елементи можуть підтримуватися як з державного бюджету України, розпорядником якого є Університет, так і з джерел, що не заборонені законодавством України, включно зі спеціальними грантовими проектами для розвитку відкритої науки та виділенням цільового відсотка на розвиток інфраструктури відкритої науки від кожного профінансованого грантового проекту.

3.11. Навчальні й дидактичні матеріали, які працівники Університету створили для використання в освітньому процесі, повинні мати цифровий ідентифікатор об'єкта – DOI (Digital Object Identifier), бути загальнодоступними та поширюватися у відкритому доступі за відкритими ліцензіями Creative Commons (CC-BY або CC-BY-SA), якщо це не порушує чинне законодавство про інтелектуальну власність.

3.12. Необхідною умовою для навчальних ресурсів, які використовуються в освітньому процесі, є те, що вони створюються в межах робочого навантаження науково-педагогічного працівника Університету.

3.13. Якщо відкриті навчальні ресурси створені у співпраці з працівниками інших установ, в угоді про співпрацю має бути зазначено, які частини змісту (вправи, екзаменаційні питання, навчальні матеріали) можуть бути доступними відповідно до цієї Політики.

4. Інтелектуальна власність та академічна доброчесність

4.1. Норми Політики застосовуються до наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів Університету, які є авторами об'єктів права інтелектуальної власності.

4.2. Приймаючи рішення про розповсюдження наукових результатів за принципами відкритої науки, автори об'єктів права інтелектуальної власності зобов'язані пересвідчитись, що дослідження не має конфіденційного характеру або не виконувалось на договірних умовах, які унеможливають відкритий доступ.

4.3. Розміщення у відкритому доступі наукових результатів, які включають об'єкти права інтелектуальної власності, що належать іншим особам, можливе за умови оформлення договору власників прав на таке використання у встановленому чинним законодавством порядку.

4.4. Наукові та науково-педагогічні працівники, аспіранти та студенти Університету перед розміщенням наукових результатів за принципами відкритої науки повинні пересвідчитись, що вони не містять інформації, яку необхідно захищати об'єктами промислової власності, зокрема винаходами, корисними моделями, промисловими зразками тощо. Вільний доступ до наукових результатів, академічних текстів, що містять інформацію, яка потребує захисту прав інтелектуальної власності, відтермінується на термін набуття автором прав на об'єкти інтелектуальної власності.

4.5. Університет рекомендує дослідникам зберігати права інтелектуальної власності й авторські права на наукові результати, які можуть бути відчужені, при укладанні видавничих договорів і ліцензій на їх використання та передавати видавцям лише ті права, які необхідні для публікації.

4.6. Відділ патентно-ліцензійного забезпечення та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності науково-дослідної частини УжНУ зобов'язується надавати допомогу дослідникам щодо питань ліцензування, набуття прав інтелектуальної власності на наукові результати, оцінювання ризиків можливостей передчасного відкриття інформації.

4.7. Університет зобов'язує всіх учасників освітньої та науково-дослідної, інноваційної діяльності дотримуватися принципу академічної доброчесності.

4.8. Наукові та науково-педагогічні працівники, аспіранти та студенти Університету зобов'язані дотримуватися загальновизнаних норм етики, моралі, поважати гідність осіб, які працюють та навчаються в Університеті, підтримувати систему демократичних відносин між представниками університетської спільноти, сприяти підвищенню морально-психологічного клімату в колективі, спрямовувати свої дії на зміцнення авторитету Університету.

4.9. За порушення правил академічної доброчесності до науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти застосовуються заходи юридичної відповідальності відповідно до вимог законодавства України, Статуту «УжНУ», Правил внутрішнього розпорядку та інших локальних нормативних актів «УжНУ».

5. Популяризація науки та формування компетентності з відкритої науки

5.1. Для досягнення мети і виконання поставлених завдань, визначених цією Політикою, необхідно підвищувати рівень обізнаності й формувати компетентності з відкритої науки у наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів Університету, а також у громадян, які залучатимуться до участі в науково-дослідній та інноваційній діяльності.

5.2. Робота з підвищення рівня обізнаності й формування компетентності з відкритої науки може здійснюватися за такими напрямками:

- проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень з питань відкритої науки;
- включення тем із відкритої науки в освітні компоненти;
- підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних працівників;
- наукові заходи (надання рекомендацій, консультацій, проведення семінарів, круглих столів, тренінгів, вебінарів тощо);
- спеціальні акції й кампанії з популяризації науки (воркшопи, виставки, флешмоби, відеоролики, квести).

6. Відкрита наука в оцінюванні наукових і науково-педагогічних здобутків

6.1. Показниками у впровадженні практик відкритої науки (зокрема відкритий доступ до публікацій і даних, внесок у відкрите рецензування, розробка відкритих освітніх ресурсів) враховуються при укладанні контрактів та перебуванні на посаді.

6.2. При оцінюванні наукових здобутків Університету, структурних підрозділів та окремих працівників Університету враховуються лише ті наукові результати, що представлені в інфраструктурі відкритої науки Університету, відповідно до вимог, зазначених вище.

6.3. З метою впровадження Політики відкритої науки в Університеті, розроблятиметься План дій, в якому буде оцінюватись рівень відкритого доступу до наукових публікацій, наукових даних, відкритих освітніх ресурсів, програмного забезпечення, обладнання, а також діяльність з підвищення рівня обізнаності й формування компетентності з відкритої науки. Перший такий план буде розроблений на 2024 рік.

7. Прикінцеві положення

9.1. Ця Політика набирає чинності з моменту затвердження Вченою радою Університету та уведення в дію наказом ректора.

9.2. Зміни та доповнення до цієї Політики вносяться рішенням Вченої ради Університету.

9.3. Відносини, що не врегульовані у цій Політиці, регулюються законодавством України.

Погоджено:

Перший проректор

Олександр СЛИВКА

Проректор з наукової роботи

Іван МИРОНЮК

Проректор з науково –
педагогічної роботи

Олександр РОГАЧ

Проректор з науково –
педагогічної роботи

Мирослава ЛЕНДЬЕЛ

Проректор з науково –
педагогічної роботи

Ігор КОРОЛЬ

Начальник юридичного відділу

Василь ТИМЧАК

Директор Наукової бібліотеки

Марія МЕДВЕДЬ

Начальник науково-дослідної частини

Катерина КОВАЛЬЧУК

Начальник відділу патентно-ліцензійного
забезпечення

Катерина СКУБЕНИЧ